

METROPOLIPOLITIIKAN PAINOPISTEET / TAUSTAMUISTIO

1. Metropolipolitiikan tarkoitus ja tarve

Helsingin työssäkäyntialue on Suomen ainoa metropolialue. Helsingin seudun 14 kunnan osuus Suomen väestöstä on noin neljännes, mutta kansantuotteesta kolmasosa. Helsingin seudulla on puolet koko maan informaatiosektorin työpaikoista ja 30 % koko maan kaikista työpaikoista. Tieto- ja osaamisintensiiviset kaupunkiseudut ovat kasvun vetureita kaikkialla maailmassa.

Metropolialueen kansainvälisen kilpailukyvyyn ja tasapainoisen kehityksen varmistaminen onkin tärkeää koko maan kansantalouden suotuisalle kehittämiselle ja hyvinvoinnille.

Metropolikehitykseen liittyy ilmiöitä, jotka ovat tyypillisiä vain Helsingin työssäkäyntialueelle, erityisesti sen ydinalueelle. Puolet Suomessa asuvista ulkomaiden kansalaisista asuu pääkaupunkiseudulla. Ulkomaalaistaustaisia siellä on tällä hetkellä noin 71 500 henkeä ja osuus kasvaa nopeasti. Pääkaupunkiseudun väestön ennustetusta kasvusta (130 000 henkeä) vuoteen 2025 mennessä muun kuin suomen tai ruotsinkielisten osuus on 75 %. Seudulla puhutaan äidinkielenä jo nyt useampaa kuin 140 kieltä. Maahanmuuttajien kotouttaminen aiheuttaa haasteita erityisesti palvelutuotannolle ja erilaisten kulttuurien kohtaamiselle.

Pääkaupunkiseudulla asuminen on kalliimpaa ja ahtaasti asuminen yleisempää kuin muualla. Korkea hintataso ajaa väljempää asumista tavoittelevia yhä kauemmas työpaikoista ja palveluista yhdyskuntarakennetta hajauttaen. Seudun työssäkäyntialue ulottuu koko maakuntaan, osin sen ulkopuolellekin. Metropolialueen rakenteen verkostokaupunkimaisuus, suuri väestömäärä ja tiestön ruuhkautuminen on haaste liikennejärjestelmän toimivuudelle ja joukkoliikenteen kehittämiseksi.

Työvoiman – niin huippuosaajien kuin ammattitaitoisten tuotanto- ja palvelualan työntekijöiden - saatavuus on keskeinen kilpailukykytekijä. Ongelmat työvoiman saatavuudessa ovat Helsingin seudulla maan keskimääräistä suuremmat ja vaikeudet ovat nykyisessä suhdannetilanteessa edelleen lisääntyneet. Hälyttävin tilanne on palvelualoilla. Työvoimakysymykseen liittyy myös koulutustarvetta; samanaikaisesti kun yleinen koulutustaso pääkaupunkiseudulla on muuta maata korkeampi, lähes kolmannekselta aikuisväestöstä puuttuu peruskoulun jälkeinen tutkinto.

Seudulla on samanaikaisesti työvoimapulaa ja pitkittynyttä työttömyyttä. Työllisyysaste pääkaupunkiseudulla on varsin korkea, mutta seudulla on silti isoja ryhmiä, joiden työnsaanti on erittäin heikkoa ja työttömyyden pitkittyminen on muuta maata yleisempää. Myös alueellinen eriytymiskehitys ja sosiaaliset ongelmat kasvavat. Toimeentulotensaajien sekä määrä että väestönosuus on korkea. Yli puolet Suomen asunnottomista elää pääkaupunkiseudulla. Kaikista huumausaineiden käyttäjistä on pääkaupunkiseudun osuus noin 40 %.

Monet näistä haasteista ovat valtion eri sektoreiden kansallisen politiikan ja seudun kuntien omaehtoisten toimenpiteiden piirissä. Metropolipolitiikan lisäarvo on hallinnonalojen väliin jäävien ja useiden sektorien yhteistyötä vaativien haasteiden, tarpeiden ja toimien tunnistaminen, koordinoiminen ja ratkaisujen esittäminen. Metropolipolitiikalla luodaan myös tähän liittyviä strategisia kumppanuuksia valtion, kuntien ja yksityisten toimijoiden välille.

2. Hallitusohjelman painopisteet metropolipolitiikalle

Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelma määrittelee metropolipolitiikan tavoitteet seuraavasti: *"Pääkaupunkiseudun erityiskysymyksiä varten käynnistetään metropolipolitiikka, jolla ratkaistaan alueen maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmia, edistetään elinkeinopolitiikan ja kansainvälistymisen toteutusta sekä ehkäistään syrjäytymistä. Monikulttuurisuutta ja kaksikielisyyttä edistetään. Valtion ja pääkaupunkiseudun kuntien kesken vahvistetaan ja laajennetaan aiesopimuskäytäntöä sekä valtion eri hallinnonalojen kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä."* Metropolipolitiikan painopisteet on johdettu näistä tavoitteista. Niiden yhteydessä esitetyt keskeiset toimet kuvaavat kirjoittamishetkellä tiedossa olevia toimenpidekokonaisuuksia tai toimintatarpeita.

Metropolitiikan aluerajaus on tarkoituksenmukaista pitää joustavana, koska sopiva tarkastelutaso riippuu tarkasteltavasta asiasta. Esimerkiksi maahanmuuttokysymykset ja lähiöiden kehittäminen koskevat erityisesti pääkaupunkiseutua. Laajimmillaan metropolipolitiikan alue ylittää maakuntarajat, kuten yhdyskuntarakenteen ja liikenteen kysymyksissä Lohjan, Hämeenlinnan ja Porvoon seuduille sekä korkeakouluasioissa Lahteen. Metropolipolitiikan tarkastelutasoina käytetään pääasiallisesti kuitenkin YTV-alueen kattavaa pääkaupunkiseutua ja sitä laajempaa kuntien yhteistyösopimukseen perustuvaa Helsingin seutua. Eräissä tapauksessa aluerajauksen perusteena voidaan käyttää myös pääkaupunkiseudulle suuntautuvan pendelöinnin määrää.

2.1 Maankäyttö, asuminen ja liikenne

Elinvoimainen metropolialue edellyttää toimivaa ja ekologisesti kestävästä yhdyskuntarakennetta ja tehokkaaseen joukkoliikenteeseen, erityisesti raideliikenteeseen perustuvaa liikennejärjestelmää. Myös laadukkaat, tarpeita vastaavat asuinolot ja korkealaatuinen elinympäristö ovat tärkeitä. Viihtyisä ja turvalliseksi koettu asuinympäristö on keskeinen kilpailutekijä houkutellessa muista maista osajia Suomeen. Yrityksille kilpailukykyä tukevaan toimintaympäristöön sisältyy riittävän asuntotarjonnan lisäksi mm. toimintaympäristön turvallisuus, saavutettavuus sekä kehittämisen mahdollistava sijainti suhteessa tarvittavaan työvoimaan.

Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen, autosidonnaisuuden vähentäminen ja joukkoliikenteen käytön edistäminen tukevat ilmastonmuutoksen hillintää. Kyse on myös seudun kilpailukyyn turvaamisesta taloudellisen tehokkuuden ja elinympäristön laadun näkökulmista. Tarvitaan toimivan joukkoliikenteen piirissä olevia kohtuuhintaisia ja laadukkaita asumisvaihtoehtoja ja identiteettiä luovia, houkuttelevia asuinympäristöjä. Asuntotonttitarjonnan tehostaminen yhdyskuntarakennetta eheyttäen voi tarkoittaa myös nykyisten käyttötarkoitusten muuttamista, kuten suunnitellaan Helsingin satama-alueilla ja Malmin lentokentällä. Uusien alueiden toteuttaminen ja niitä tukevien kestävien liikenne-investointien ajoitus on sovittava yhteen.

Uudisrakentamisen lisäksi tarpeita vastaavan asumisen mahdollisuuksiin vaikutetaan turvaamalla olemassa olevan asuntokannan ja asuntoalueiden hyvä ylläpito ja laatu. Riittävä ja kohtuuhintainen asuntotarjonta on tärkeä osatekijä seudulla tarvittavan työvoiman turvaamisessa ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Myös kasvavan maahanmuuttajaväestön kotouttamisessa ja maahanmuuttajakeskittymien synnyn ehkäisemisessä asuinalueiden viihtyisyys sekä vuokra-asumismahdollisuuksien turvaaminen omistuspohjaltaan monipuolisilla asuinalueilla on keskeistä.

Metropolialueen asuntomarkkinoiden epätasapaino on seurausta useista tekijöistä. Pitkään jatkunut muuttoliike ja kotitalouksien halu parantaa asunto-olojaan on synnyttänyt ja ylläpitänyt ylikysyntää,

joka yhdessä matalan korkotason kanssa on samalla vauhdittanut asuntojen yleistä hintojen nousua. Tonttivaranto riittää periaatteessa useammankin vuoden asuntotuotantoon, mutta niiden käyttöönottoa asuntorakentamiseen hidastavat mm. esirakentamisen ja liikenne-investointien korkeat kustannukset ja maanomistuksen tilanne. Vähäinen kilpailu ja riittämätön tuotekehitys ovat ylläpitäneet laadultaan liian yksipuolista asuntojen uustuotantoa, mikä ei ota riittävästi huomioon asumisen erilaistuvia tarpeita ja toiveita.

Helsingin seudun kunnat ovat sopineet lisäävänsä asuntotuotantoa noin 40 %:lla, keskimäärin 12 000 - 13 000 asuntoon vuodessa seuraavan 10 vuoden ajan. Tarkoituksena on, että siitä viidennes olisi valtion tukemaa kohtuuhintaista vuokra-asuntotuotantoa. Tavoitteen toteutuminen edellyttää valtion ja seudun kuntien yhteisesti sopimia toimenpiteitä.

Painopisteen keskeisiä toimia:

- Metropolialueen tarpeiden huomioon ottaminen Valtioneuvoston asuntopoliittisessa toimenpideohjelmassa. Valtion ja Helsingin seudun kuntien välisen aiesopimuksen laatiminen riittävän asunto- ja tonttitarjonnan turvaamisesta ja sen toteutumisen seuranta. (*valtion ensisijainen vastuutaho: VM –YM yhteistyö*)
- Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistaminen erityisesti yhdyskuntarakennetta ja Helsingin seudun erityiskysymyksiä koskien. (*YM*)
- Pääkaupunkiseudun liikennejärjestelmäsuunnitelman laatiminen ja siihen perustuvan aiesopimuksen uudistaminen YTV:n, kuntien ja valtion kesken. Prosessin laajentaminen Helsingin seudun 14 kunnan alueelle. Liikenneinvestointien ja maankäyttöratkaisujen tiiviimpi yhteensovittaminen kehittämällä Helsingin seudun MAL-vision toteuttamispolkuun liittyvää valtion ja kuntien yhteistyötä. (*LVM*)
- Olemassa olevien asuinalueiden rakennuskannan ylläpidon, korjaamisen ja täydennysrakentamisen kehittäminen ja asuntotarjonnan monipuolistaminen asuinalueiden sisällä. (*YM*)

2.2 Kansainvälisen kilpailukykyyn vahvistaminen

Metropolialueen kansainvälistä kilpailukykyä vahvistetaan korkeatasoisella koulutuspolitiikalla, hyödyntämällä ja kehittämällä seudun innovaatiopotentiaalia, turvaamalla osaavan työvoiman saatavuus ja edistämällä kansainvälistymiskehitystä.

Kilpailukykyinen koulutus edellyttää eri koulutusmuotojen systemaattista tarkastelua seudun tarpeiden lähtökohdista; entistä tehokkaampaa työelämän tarpeiden ennakointia sekä toimivien koulutuspolkujen rakentamista koulutuksesta työelämään.. Laadukas esi- ja perusopetus turvataan lähipalveluna ja esteitä käydä koulua yli kuntarajojen madalletaan. Toisen asteen aloituspaikkoja tarvitaan lisää. Metropolialueen erityiskysymyksiä on myös yli kuntarajojen tapahtuvan lukiokoulutuksen kustannusjako. Ongelma kohdistuu varsinkin erityislukioihin. Metropolialueen koulutusjärjestelmän kehittämisessä yksi keskeinen tavoite on kansainvälisten koulujen tarpeen tunnistaminen ja tarjonnan lisääminen sitä vastaavaksi.

Koulutuksella, tutkimuksella ja yhteistyöllä mm. yritysten ja tutkimuslaitosten kanssa tuetaan kilpailukykyisten alueellisten innovaatioympäristöjen syntymistä ja kehittymistä. Tarvitaan metropolialueen yhteinen innovaatiopolitiikka, joka integroi alueen eri osien osaamisen rakenteita toisiinsa ja selkeyttää osaamisen työnjakoa alueella. Ammattikorkeakouluverkostoa on kehitettävä, samoin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välistä yhteistyötä muun muassa perustutkimuksen lokalisoinneksi elinkeinoelämän tarpeisiin.

Metropolialueen innovaatiokyvyn kehittäminen otetaan huomioon valmisteilla olevassa kansallisessa innovaatiostrategiassa. Metropolialueen kannalta merkittäviä ovat sekä klusteripohjainen osaamiskeskusohjelma että strategisen huippuosaamisen keskittymät (SHOK:t). Innovaatiopolitiikkaa on kohdistettava nykyistä enemmän kasvuyritysten synnyttämiseen, teollis- ja tekijänoikeuksien hyödyntämiseen sekä käyttäjä- ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja kehitysalustojen luomiseen (esim. living labs ja käyttäjien laboratoriot). Lisäksi metropolialueella on erityisiä vahvuuksia luovien alojen kehittämiseksi.

Metropolialueen kansainvälisen tunnettavuuden lisääminen ja markkinointi sekä ulkomaalaisten osaajien houkuttelu ovat tärkeitä osa-alueita. Kansainvälistä koulutusta kokonaisuudessaan on kehitettävä. Tarvitaan strategisesti kohdennettujen kansainvälisten liiketoiminta- ja innovaatioverkostojen rakentamista Itämeren alueella, Euroopassa ja maailmanlaajuisesti. Metropolialueella tulee olla selkeä näkemys siitä, miten alueella hyödynnetään kasvavien uusien talousmahtien tarjoamat mahdollisuudet yritystoiminnassa ja osaamisen kehittämisessä.

Hyvien kansainvälisten liikenneyhteyksien ylläpito ja kehittäminen Helsinki-Vantaan lentoasemalla edellyttävät erityisesti Kaukoidän liikenteen mahdollistaman tiheän reittiliikenteen ylläpitoa ja hyviä maaliikenneyhteyksiä terminaaleihin. Pitemmällä tähtäimellä lentoliikenteen kehittäminen edellyttää Helsingin seudun toisen lentoaseman toteuttamista.

Kansainvälisesti kilpailukykyisillä alueilla työskentelee eri sektorien huippuosaajia. Helsingin seudun on houkutteltava huippuosaajia maailmalta. Ehtona heidän saamiseen ovat taloudellisten houkuttimien ohella toimiva, viihtyisä, turvallinen ja suvaitseva asumisympäristö ja riittävät koulutus- ja vapaa-ajan palvelut.

Ongelmat työvoiman saatavuudessa ovat Helsingin seudulla maan keskimääräistä suuremmat ja ne ovat talouden noususuhdanteessa edelleen lisääntyneet. Seutu vetää puoleensa osaajia muualta maasta ja maan rajojen ulkopuolelta, mutta työvoimakapeikkoja on sekä tuotanto- että palvelutyössä.

Osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen edellyttää metropolialueen koulutusjärjestelmältä pienentyvien ikäluokkien korkean osaamistason turvaamista ja aikuisväestön osaamis- ja sivistystason ylläpitämistä ja kehittämistä. Seudulle tarvitaan uusia ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijajapaikkoja, ja aikuiskoulutuksen on tarjottava mahdollisuuksia osaamistason nostoon ja opiskeluun toimenkuvan tai alan muutostilanteissa. On myös huolehdittava siitä, että maahanmuuttajien lahjakkuusreservit saadaan täysimääräisesti käyttöön.

Painopisteen keskeisiä toimia:

- Metropolialueen kilpailukykystrategian valmistelun ja toteutuksen tukeminen mm. pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelmalla 2008-2010. (*valtion ensisijainen vastuutaho: TEM*)
- Alueen korkeakoulujen yhteinen strategiatyö.-Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun pohjalta muodostettavan innovaatioyliopiston perustaminen. (*OPM*)
- Työelämän tarpeiden tehokkaampi ennakoiminen ja toimivien koulutuspolkujen rakentaminen koulutuksesta työelämään. (*TEM – OPM -yhteistyö*)
- Valtion ja Helsingin seudun yhteistyön tiivistäminen kansainvälisessä markkinoinnissa ja ulkomaisten investointien houkuttelussa mm. Invest in Finland'in avulla sekä ulkomaisessa rekrytoinnissa. Kansainvälisten yritysten, instituuttien, verkostojen ja järjestöjen Helsingin seudulle sijoittumisen edistäminen. (*TEM*)

2.3 Monikulttuurisuus, maahanmuutto ja kaksikielisyys

Pääkaupunkiseutu on Suomen monikulttuurisin alue, jossa maahanmuuttajien määrä on monikertainen verrattuna maan keskiarvoon. Pääkaupunkiseudun väestökasvusta merkittävä osa muodostuu maahanmuutosta ja osuuden ennakoidaan kasvavan edelleen. Monikulttuurisuus on keskeinen tekijä metropolialueiden innovatiivisuudessa ja kilpailukyvyssä.

Kansainvälisten yhteyksien ja tunnettuuden lisääminen sekä maahanmuuton hyödyntäminen vahvistaa seudun osaamista, työmarkkinoita ja elinkeinoelämää. Työperusteisen maahanmuuton lisäämisen ohella myös muista syistä muuttaneiden työllistymisen tukemiseen on kiinnitettävä aiempaa enemmän huomiota ja voimavaroja.

Julkishallinnon organisaatioilta odotetaan suurina työnantajina mallia siitä, miten työelämän kulttuurista ja etnistä monimuotoisuutta kehitetään. Julkishallinnon työyhteisöjen ja esimiesten valmentaminen kulttuurien kohtaamiseen tulee yhä tärkeämmäksi samalla tavoin kuin maahanmuuttajia valmennetaan kohtaamaan suomalaista kulttuuria erityisine piirteineen.

Maahanmuuttajista toivotaan helpotusta metropolialueen työvoimapulaan. Mikäli monikulttuuristen työyhteisöjen merkitystä ei ymmärretä, työmarkkinat tuhlavat tulevaisuuden pääomiaan. Tästä syystä tutkintojen tunnustamiseen, osaamisen tunnistamiseen ja ammatinharjoittamisluvan saamiseen johtavat pätevytymis- ja täydennyskoulutukset sekä ammatillisen kielitaidon tukeminen ovat avainasemassa. Rakenteisiin liittyvien uusien mallien, esimerkiksi valmentavat ja pätevöittävät koulutukset, kehittäminen edellyttää eri viranomaisten yhteistyötä ja muiden toimijoiden mukaan ottamista ja sitouttamista yhteistyöhön. Myös tässä julkishallinnolta odotetaan koordinoijan roolia.

Maahanmuuttajat eivät ole yhtenäinen väestöryhmä. Eroavuudet esimerkiksi maahanmuuton syyn, lähtömaan, koulutuksen ja ammatillisen taustan perusteella merkitsevät haasteita palvelujärjestelmälle. Eri maahanmuuttajaryhmien erilaisiin tarpeisiin tulee vastata tarvelähtöisillä palveluilla. Kantaväestön tietoa ja ymmärrystä eri kulttuureista ja tavoista tulee lisätä ja vaikuttaa asenteisiin niin, että ihmiset hyväksyvät kulttuurista erilaisuutta nykyistä paremmin.

Hallitusohjelman mukaisesti pääkaupunkiseudulle laaditaan yhdessä valtion ja seudun kuntien kanssa pilottiohjelma maahanmuuttajien kotouttamisen ja työllistymisen edistämiseksi. Valmisteilla on myös kotouttamisen ja etnisten suhteiden puiteohjelma.

Kokonaisvaltainen ja aktiivinen maahanmuuttopolitiikka edellyttää lisäksi pääkaupunkiseudulle kohdennettua toimenpideohjelmaa, jolla samanaikaisesti edistetään seudun kilpailukykyä ja sosiaalista eheyttä. Tavoitteena on kehittää ulkomaista rekrytointia, vahvistaa julkisen ja kolmannen sektorin edellytyksiä maahanmuuttajien työvoimaresurssin hyödyntäjinä ja seudun kaupunkien ja työvoimahallinnon yhteistyötä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä myös maahanmuuttajaperheiden sosiaali-, terveys- ja kulttuuripalveluihin ja kielenopetukseen sekä maahanmuuttajalapsien ja –nuorien koulutukseen. Työperusteisesti maahan muuttaneita, ulkomaisia opiskelijoita ja heidän perheenjäseniään sekä muita kotouttamistoimenpiteiden ulkopuolella olevia maahanmuuttajia tuetaan ohjaus- ja neuvontapalveluilla sekä kehitetään muita asettumista edistäviä palveluita. Valtion ja seudun kaupunkien työvoimapolitiittisten toimenpiteiden ja muiden tukitoimien tarjoamisessa pyritään mahdollisimman tarkoituksenmukaisiin ja saumattomiin palveluketjuihin.

Maahanmuuttajien myötä vahvistuva monikulttuurisuus tuo uusia mahdollisuuksia metropolialueen vetovoiman lisäämiseen mm. kulttuuritarjonnan ja kaupunkikulttuurin monipuolistumisen kautta. Monikulttuurisuus Helsingin seudulla ei perustu yksinomaan maahanmuuttoon, vaan siihen liittyy olennaisena osana myös seudun kaksikielisyys. Ruotsinkielisen koulutus- ja palvelutarjonnan on todettu lisäävän seudun houkuttelevuutta kansainvälisesti, ja näiden turvaaminen ja edistäminen on siten tärkeä monikulttuurisuutta edistävä tehtävä.

Painopisteen keskeisiä toimia:

- Pilottiohjelma pääkaupunkiseudulle maahanmuuttajien kotouttamisen ja työllistymisen edistämiseksi (*valtion ensisijainen vastuutaho SM*)
- Työperusteista ja muuta kotouttamistoimenpiteiden ulkopuolella olevaa maahanmuuttoa tukeva ja maahanmuuttajien työllistymistä edistävä pääkaupunkiseudun toimenpideohjelma ja sen toteuttaminen (*SM, TEM ja OPM*)
- Ruotsinkielisen koulutustarjonnan ja ruotsinkielisten palvelujen kehittäminen Helsingin seudulla kansainvälistä houkuttelevuutta parantavina tekijöinä (*VN*)

2.4 Sosiaalinen eheys

Metropolialueella työn ja perheen arkielämän organisointi, palvelut ja liikkuminen edellyttävät joustavuutta ja nopeaa reagoitakykyä muutoksiin. Ihmisten arjen sujumiseen tarvitaan uusia palvelukonsepteja ja asuinalueiden kehittämistä toimiviksi kokonaisuuksiksi. Liikkumisen kehittämisessä on tärkeää ottaa huomioon väestöryhmien erilaiset tarpeet. Kohtuuhintaisen, erilaisiin tarpeisiin vastaavan ja laadukkaan asumisen mahdollisuuksia on lisättävä.

Suhteellinen köyhyys - tulot alle 60 % väestön mediaanituloista – on lisääntynyt erityisesti pääkaupunkiseudulla. Köyhyys koskettaa monia väestöryhmiä kuten nuoria, yksinhuoltajaperheitä, maahanmuuttajia, ikääntyneitä ja päihde- ja mielenterveyden ongelmista kärsiviä. Syrjäytymisen ehkäisyn kannalta keskeistä on perustoimeentuloturvan parantaminen. Sosiaaliturvan uudistushankkeen tavoitteena on työn kannustavuuden parantaminen, köyhyyden vähentäminen ja riittävän perusturvan tason turvaaminen kaikissa elämäntilanteissa. Myös ehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen menetelmien käyttöönotto yli hallinnonalarajojen on välttämätöntä syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Hyvinvoinnin erot eivät ole vielä näyttäytyneet merkittävänä alueellisena eriytymisenä. Metropolialueen ongelmana ovat pistemäisemmät syrjäytymisen "taskut", jotka liittyvät erityisesti työttömyyteen. Uhkana on ongelmien muuttuminen ylisukupolvisiksi ja itseään vahvistavan köyhyyden ja syrjäytymisen kulttuurin syntyminen. Metropolialueella tarvitaan hyvin eriytyneitä räätälöityjä poikkihallinnollisia palveluja syrjäytymiskehityksen katkaisemiseksi. Varhaisen puuttumisen, välittämisen ja yhteisöllisen vastuun malleja voidaan vahvistaa lisäämällä sekä väestön ja eri hallinnonalojen viranomaisten välistä yhteistyötä että kumppanuutta kolmannen sektorin ja yksityisten toimijoiden kanssa.

Vaikka metropolialueella on runsaasti työmahdollisuuksia ja jopa työvoimapulaa, työttömien syrjäytymisongelma on merkittävä. Pitkäaikaistyöttömiä, toistuvasti työttömiä, toimenpiteiltä työttömäksi jääneitä ja vaikeasti työllistyviä, on tällä hetkellä koko maassa 127 000 henkeä, joista Uudellamaalla 29 000 henkeä ja heistä Helsingissä yli 13 000. Erityisesti heille tarvitaan tehostettuja ja räätälöityjä työllistämistoimia. Myös maahanmuuttajien integroimiseksi työmarkkinoille tarvitaan erityistoimia.

Henkilöillä, joilla on eri syistä vaikeuksia sijoittua suoraan työhön avoimille työmarkkinoille, vaihtoehtona on työllistyä ns. välityömarkkinoilla. Välityömarkkinat koostuvat julkisen työvoimapalvelun toimista ja sosiaalipalveluista ja niillä luodaan väyliä, joilla etsitään hyödyllisiä työtehtäviä ja alennetaan työllistämiskynnystä. Välityömarkkinoilla tarjotaan aktiivisen työvoima- ja sosiaalipolitiikan työmahdollisuuksien lisäksi työhönsijoittumista edistäviä ja työssä selviytymistä tukevia palveluja, ja luodaan asiakkaille kysyntään kytkeytyviä väyliä ja mahdollisuuksia avoimille työmarkkinoille.

Asunnottomuuteen johtavat polut syntyvät usein elämäntilanteiden muutoksiin liittyvistä riskeistä, joihin yhteiskunnan väliintulolla on mahdollista vaikuttaa. Tällaisina riskitekijöinä on tunnistettu mm. siirtyminen laitoksesta itsenäiseen elämään, ongelmat perheissä, avioerot, koulun keskeyttäminen, päihdeongelmat ja psyykkiset sairaudet tai persoonallisuuden häiriöt. Asunnottomuuden torjuminen olisi tehokkaampaa, jos tukea kohdennettaisiin nykyistä enemmän siirtymävaiheeseen laitoksista itsenäiseen asumiseen.

Työkäisen aikuisväestön päihde- ja mielenterveysongelmat sekä lasten ja nuorten mielenterveysongelmat, erityisesti masennusoireet, ovat lisääntyneet huomattavalla tavalla viimeisten vuosien aikana. Päihde- ja mielenterveysongelmien lisääntyminen on vakava uhka lasten ja nuorten ja sitä myöten koko yhteiskunnan tulevaisuudelle. Hoitamattomat ongelmat muodostavat henkilökohtaisella ja perheiden tasolla vakavan syrjäytymisriskin, koska ne alentavat pitkittyessään merkittävästi ihmisten toimintakykyä ja edellytyksiä osallistua koulutukseen ja työelämään..

Syrjäytymisen torjunnassa tulee panostaa voimakkaasti ennalta ehkäisevään toimintaan. Palvelujärjestelmän ennaltaehkäisyn vaikuttavuutta voidaan lisätä suuntaamalla keskimääräistä enemmän resursseja alueellisesti ja palvelujärjestelmän nivelkohtiin. Esimerkiksi lähiökouluille kohdistettu lisätuki on koitunut koko alueen hyväksi. Palvelujärjestelmässä on välttämätöntä kehittää ehkäisevän toiminnan rakenteita. Saumaton yhteistyö lasten ja nuorten palveluja tarjoavien yksiköiden, kuten neuvoloiden, päivähoidon ja koulun sekä nuorisotoimen välillä mahdollistaa puuttumisen ongelmiin jo ennen kuin niitä alkaa syntyä. Koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämiseksi tarvitaan yksilökohtaista "saattotukea" siirtymisessä peruskoulun jälkeiseen opiskeluun ja toisen asteen opintojen aikana. Huomattava osa työttömistä nuorista on vailla toisen asteen koulutusta. Ammatillisen koulutuksen paikkojen ja vaihtoehtoisten koulutusväylien tarjonnan lisääminen on tärkeä osa myös syrjäytymisen torjuntaa metropolialueella.

Painopisteeseen liittyviä keskeisiä toimia:

- Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008-2011 ja sen toteutumisen seuranta (*YM*)
- Poikkihallinnollinen lähiöohjelma 2008-2011, jolla edistetään asuntokannan käyttökelpoisuutta, ympäristön laatua, palveluja ja sosiaalista eheyttä sekä yhteisöllisyyttä. Kolmannen sektorin mukaan ottaminen lähiöiden kehittämiseen (*YM*)
- Kohdennettujen lisäresurssien tarve arvioidaan palvelujärjestelmän nivelkohdissa ja alueellisesti (*OPM*)
- Välityömarkkinoiden kehittäminen syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja tätä tukeva työvoiman palvelukeskusten toiminnan kohdentaminen mm. ESR-ohjelmia toteuttamalla (*TEM*)

3. Metropolipolitiikan toteuttaminen, välineet ja yhteistyörakenteiden vahvistaminen

Valtionhallinnossa hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä (HALKE) koordinoi metropolipolitiikkaa ja määrittelee sen painopisteet. Kukin ministeriö vastaa HALKEN

suuntaviivojen pohjalta metropolipolitiikan valmistelusta hallinnonalallaan. Edelleen, kukin ministeriö vastaa politiikan toteuttamisesta sekä mahdollisten aiesopimusten solmimisesta hallinnonalallaan sen jälkeen, kun toimenpiteet on valmistelevasti käsitelty HALKEssa. Ministeriöitä avustaa ja HALKEN käsittelyä valmistelee eri ministeriöiden edustajista koostuva sihteeristö. Sihteeristön puheenjohtaja koordinoi sihteeristön työtä yhdessä HALKEN pääsihteeristön kanssa.

Metropolipolitiikan valmistelussa ja toteutuksessa on tarkoitus varmistaa valtion, kuntien ja muiden toimijoiden (mm. erilaiset järjestöt, yritykset, markkinointiyhtiöt, jne.) hyvä yhteistyö. Sihteeristö toimii yhteistyössä Helsingin seudun yhteistyökokouksen valmistelusihteeristön kanssa. Hallitusohjelman mukaisessa kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmän suurkaupunkijaostossa voidaan arvioida metropolipolitiikan käytäntöjen hyödyntämismahdollisuuksia muilla suurilla kaupunkiseuduilla.

Metropolipolitiikan kannalta tarpeellisen kumppanuuden vahvistamiseksi ja metropolipolitiikan toteutumista seuraamaan asetetaan keskeisten ministeriöiden, kuntien, maakunnan liittojen, elinkeinoelämän sekä koulutusta ja tutkimusta edustavien tahojen välinen yhteistyöelin.

Metropolipolitiikan tarpeiden tunnistamiseksi ja tulosten arvioimiseksi järjestetään säännöllisin väliajoin teemalähtöisiä foorumeja, joihin kunkin asian kannalta keskeiset vaikuttajat kutsutaan ja joiden tuloksia esitellään hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmälle ja em. yhteistyöelimelle.

Metropolipolitiikan valmistelua varten perustettu sihteeristö raportoi metropolipolitiikan toteutumisesta vuosittain hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmälle ja perustettavalle metropolipolitiikan yhteistyöelimelle.

Kunta- ja palvelurakennemuutoksen eteneminen seudulla on tärkeää metropolipolitiikan tavoitteiden toteutumiselle. Asia liittyy läheisesti myös Helsingin seudun kaupunkiseutusuunnitelman toimeenpanoon. Kunta- ja palvelurakennemuutuksesta eduskunnalle vuonna 2009 annettavan selonteon valmistelussa arvioidaan seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamisen edistymistä, kuntayhteistyön esteitä sekä lainsäädännön kehittämistarpeita. Selonteon yhteydessä ratkaistaan tarvittavat jatkotoimenpiteet.

Eräs metropolipolitiikan toteuttamiseen ja seurantaan liittyvä haaste on myös laajaan metropolialueeseen liittyvän tiedontuotannon aikaansaaminen. Tarvittavien lähtö- ja seurantatietojen saaminen yhtenäisinä erityisesti koko Helsingin talousaluetta ja Helsingin seudun 14 kuntaa koskien vaatii valtion ja kuntien välisiä koordinaatiotoimenpiteitä ja mahdollisesti kohdennettuja lisävoimavaroja.

LIITE: Metropolialueen avainkuvaajia